

NODIADAU ESBONIADOL AR GYFER BIL IAITH ARWYDDION PRYDAIN (CYMRU) 2026

CYFLWYNIAD

1. Mae'r Nodiadau Esboniadol hyn wedi eu llunio er mwyn cynorthwyo'r sawl sy'n darllen Bil Iaith Arwyddion Prydain (Cymru) ("y Bil").
2. Dylid darllen y Nodiadau ar y cyd â'r Bil. Nid ydynt yn rhan o'r Bil. Nid ydynt yn ddisgrifiad cynhwysfawr o'r Bil, ac ni fwriedir iddynt fod felly. Pan fo'n ymddangos nad oes angen unrhyw esboniad na sylw ar adran neu ran o adran, nis rhoddir.

CRYNODEB A CHEFNDIR

3. Mae Iaith Arwyddion Prydain (IAP) yn iaith sy'n defnyddio ystumiau, siapiau dwylo, mynegiant wyneb ac iaith y corff i gyfleu ystyr ac mae'n iaith sydd, yn ei ffurfiau cyffyrddol, yn gallu defnyddio cyffyrddiad hefyd. Nod y Bil yw hybu ei defnydd yng Nghymru. Mae'r Bil yn gwneud hynny drwy osod dyletswyddau newydd amrywiol ar Weinidogion Cymru ac ar gyrff cyhoeddus penodol.
4. Mae'r Bil yn ei gwneud yn ofynnol i Weinidogion Cymru hybu a hwyluso'r defnydd o IAP ac, er mwyn bodloni'r gofyniad hwnnw, mae'n ofynnol iddynt lunio strategaeth IAP genedlaethol sy'n disgrifio sut y maent eu hunain yn bwriadu hybu a hwyluso'r defnydd o IAP, a sut y maent yn bwriadu annog cyrff cyhoeddus penodol i wneud hynny. Rhaid i Weinidogion Cymru ddyroddi canllawiau i'r cyrff cyhoeddus hynny ynghylch hybu a hwyluso'r defnydd o IAP. A rhaid i Weinidogion Cymru benodi rhywun i fod yn gynghorydd IAP iddynt, ynghyd â phanel o bobl i gynorthwyo'r cynghorydd.
5. Mae'n ofynnol i gyrff cyhoeddus penodol a restrir yn y Bil lunio cynlluniau sy'n disgrifio sut y maent yn bwriadu hybu a hwyluso'r defnydd o IAP.
6. Mae'n ofynnol i Weinidogion Cymru a'r cyrff cyhoeddus rhestredig adrodd ar y cynnydd a wnaed.
7. Mae 11 o adrannau ac un Atodlen i'r Bil.

SYLWEBAETH AR YR ADRANNAU

ADRAN 1 – DYLETSWYDD GWEINIDOGION CYMRU I HYBU IAP

8. Mae adran 1 yn gosod dyletswydd ar Weinidogion Cymru i hybu a hwyluso'r defnydd o IAP.

ADRAN 2 – STRATEGAETH IAP GENEDLAETHOL

9. Mae is-adran (1) yn gosod dyletswydd ar Weinidogion Cymru i lunio a chyhoeddi strategaeth IAP genedlaethol sy'n disgrifio, yn gyntaf, sut y maent eu hunain yn bwriadu hybu a hwyluso'r defnydd o IAP ac, yn ail, sut y maent yn bwriadu annog cyrff cyhoeddus penodol i wneud yr un peth (is-adran (1)(b)). Mae adran 8 yn rhestru'r cyrff cyhoeddus hynny (y cyfeirir atynt yn y nodiadau esboniadol hyn fel "cyrff cyhoeddus rhestredig").

10. Rhaid i Weinidogion Cymru gyhoeddi'r strategaeth IAP genedlaethol o fewn 18 mis sy'n dechrau â'r diwrnod drannoeth y dyddiad y daw'r Ddeddf i rym (is-adran (2)(a)), a'i hadolygu o leiaf unwaith bob chwe blynedd (is-adran (2)(b)). Rhaid gosod y strategaeth (gan gynnwys unrhyw fersiynau diwygiedig ohoni) gerbron Senedd Cymru (is-adran (3)(a)); rhaid ei rhoi ar gael yn IAP (is-adran (3)(b)) a rhaid i Weinidogion Cymru ymgynghori cyn ei chyhoeddi (is-adran (4)).

ADRAN 3 – CANLLAWIAU IAP

11. Mae adran 3 yn ei gwneud yn ofynnol i Weinidogion Cymru ddyroddi canllawiau i'r cyrff cyhoeddus rhestredig ynghylch sut y cânt hybu a hwyluso'r defnydd o IAP wrth arfer eu swyddogaethau. Rhaid sicrhau bod y canllawiau hyn ar gael yn IAP (paragraff (b)).

ADRAN 4 – CYNLLUNIAU IAP

12. Mae adran 4 yn ei gwneud yn ofynnol i'r cyrff cyhoeddus rhestredig lunio a chyhoeddi cynlluniau sy'n disgrifio (a) sut y maent yn bwriadu hybu a hwyluso'r defnydd o IAP wrth arfer eu swyddogaethau, (b) sut y maent yn bwriadu dilyn y canllawiau a ddyroddir gan Weinidogion Cymru o dan adran 3, ac (c) unrhyw wybodaeth arall y mae Gweinidogion Cymru yn ei nodi mewn rheoliadau.
13. Rhaid cyhoeddi cynlluniau'r cyrff cyhoeddus rhestredig o fewn 12 mis sy'n dechrau â'r diwrnod ar ôl i'r strategaeth IAP genedlaethol gael ei chyhoeddi (is-adran (2)). Rhaid i gorff cyhoeddus rhestredig adolygu ei gynllun os yw'n cael ei gyfarwyddo i wneud hynny gan Weinidogion Cymru (is-adran (3)(a)) neu os yw Gweinidogion Cymru yn diwygio'r strategaeth IAP genedlaethol (is-adran (3)(b)). Rhaid i'r corff cyhoeddus rhestredig ymgynghori cyn cyhoeddi'r cynllun (is-adran (6)), sicrhau ei fod ar gael yn IAP a'i anfon at Weinidogion Cymru (is-adran (7)).

ADRAN 5 – Y CYNGHORYDD IAP

14. Mae is-adran (1) yn ei gwneud yn ofynnol i Weinidogion Cymru benodi rhywun i fod yn gynghorydd IAP iddynt, a phersonau i fod yn aelodau panel i gynorthwyo'r cynghorydd (is-adran (1)). Rhaid i Weinidogion Cymru fod wedi eu bodloni bod y person a benodir yn gynghorydd yn gallu cyfathrebu'n effeithiol yn IAP ac yn ei defnyddio (is-adran (2)).
15. Rhaid i Weinidogion Cymru ymgynghori â'r cynghorydd IAP cyn penodi person yn aelod o'r panel (is-adran (3)).
16. Caiff y cynghorydd ddarparu gwybodaeth a chynghor i Weinidogion Cymru ynghylch eu swyddogaethau o dan y Bil (a rhaid iddo wneud hynny os gofynnir iddo gan Weinidogion Cymru) (is-adrannau (4) a (6)). A, chyhyd â bod y Gweinidogion yn cytuno i hyn, caiff y cynghorydd hefyd ddarparu gwybodaeth neu gyngor i bobl eraill yng Nghymru ynghylch hybu a hwyluso'r defnydd o IAP (is-adran (4)).
17. Mae hefyd yn ofynnol i Weinidogion Cymru ymgynghori â'r cynghorydd ynghylch y pethau a ganlyn:

- a. y strategaeth IAP genedlaethol (gweler adran 2(4));

- b. adroddiadau cynnydd Gweinidogion Cymru o dan adran 7 (gweler adran 7(4));
- c. gwneud rheoliadau sy'n newid pa gyrff sy'n "cyrff cyhoeddus rhestredig" (gweler adran 8(3)).

18. Mae is-adran (9) yn rhoi effaith i Atodlen sy'n darparu y bydd y cynghorydd IAP, ac aelodau'r panel sy'n cynorthwyo'r cynghorydd, yn cael eu penodi gan Weinidogion Cymru (a wneir drwy brosesau penodiadau cyhoeddus) ac y byddant yn dal eu swyddi yn unol â thelerau a bennir gan y Gweinidogion. Mae'r Atodlen hefyd yn gwneud darpariaeth ynghylch sut y caiff Gweinidogion Cymru dalu'r cynghorydd ac aelodau'r panel ac yn rhoi'r disgresiwn iddynt ddarparu cyfleusterau i'r cynghorydd os ydynt yn ystyried bod hynny'n angenrheidiol, ac i'r graddau y maent yn ystyried bod hynny'n angenrheidiol.

ADRAN 6 – ADRODDIADAU GAN GYRFF CYHOEDDUS RHESTREDIG

19. Rhaid i gyrff cyhoeddus rhestredig gyhoeddi adroddiadau sy'n manylu ar yr hyn y maent wedi ei wneud i weithredu eu cynlluniau, ac os nad ydynt wedi gweithredu rhywbeth, sy'n esbonio pam nad ydynt wedi gwneud hynny (is-adran (1)).
20. Rhaid cyhoeddi'r adroddiadau o fewn 12 mis sy'n dechrau â'r diwrnod ar ôl i'r corff cyhoeddus rhestredig gyhoeddi ei gynllun o dan adran 4; rhaid sicrhau eu bod ar gael yn IAP a rhaid eu hanfon at Weinidogion Cymru (is-adran (2)).

ADRAN 7 – ADRODDIADAU GAN WEINIDOGION CYMRU

21. Rhaid i Weinidogion Cymru gyhoeddi adroddiad sy'n asesu'r cynnydd a wnaed o ran hybu a hwyluso'r defnydd o IAP yn unol â'r Bil (is-adran (1)). Bydd hyn yn cynnwys asesu'r hyn y mae Gweinidogion Cymru wedi ei wneud yn unol â'u dyletswyddau o dan y Bil, a hefyd y cynnydd a wnaed yng Nghymru yn fwy cyffredinol. Rhaid cyhoeddi'r adroddiad o leiaf unwaith ym mhob cyfnod o dair blynedd sy'n dechrau â'r diwrnod ar ôl i'r strategaeth IAP gael ei chyhoeddi.
22. Rhaid gosod yr adroddiad gerbron Senedd Cymru a rhaid iddo fod ar gael yn IAP (is-adran (2)). Wrth lunio'r adroddiad, caiff Gweinidogion Cymru ei gwneud yn ofynnol i gorff cyhoeddus rhestredig ddarparu gwybodaeth iddynt (is-adran (3)) a rhaid iddynt ymgynghori (is-adran (4)).

ADRAN 8 – YSTYR "CORFF CYHOEDDUS RHESTREDIG"

23. Mae is-adran (1) yn nodi'r cyrff cyhoeddus rhestredig y mae dyletswyddau amrywiol a ddisgrifir yn y nodiadau esboniadol hyn yn gymwys iddynt. Caiff Gweinidogion Cymru wneud rheoliadau sy'n newid pa gyrff sydd ar y rhestr hon (is-adran (2)).

ADRAN 9 – RHEOLIADAU

24. Mae adran 9 yn esbonio sut y mae pwerau i wneud rheoliadau o dan y Bil (o dan adrannau 4(1)(c) ac 8(2)) i gael eu harfer ac mae'n nodi gweithdrefn berthnasol Senedd Cymru sydd i'w dilyn wrth wneud y rheoliadau hynny. Ar gyfer rheoliadau a wneir o dan adran 4(1)(c), gweithdrefn annilysu'r Senedd fydd y weithdrefn berthnasol (sy'n golygu bod yr offeryn statudol sy'n cynnwys y rheoliadau yn dod yn gyfraith pan gaiff ei wneud ond gall y Senedd ei annilysu), ac ar gyfer rheoliadau a wneir o dan

adran 8(2), gweithdrefn gymeradwyo'r Senedd fydd y weithdrefn berthnasol (sy'n golygu na fydd yr offeryn sy'n eu cynnwys ond yn dod yn gyfraith os yw'n cael ei gymeradwyo drwy bleidlais yn y Senedd).

ADRAN 10 – DOD I RYM

25. Mae adran 10 yn darparu y daw'r Bil cyfan i rym drannoeth y diwrnod y caiff y Cydsyniad Brenhinol.

ADRAN 11 – ENW BYR

26. Caniateir cyfeirio at y Bil hwn fel Deddf Iaith Arwyddion Prydain (Cymru) 2026 neu the British Sign Language (Wales) Act 2026.

DRAFT